

alatt több kitüntetést kapott, de legjobban annak örült, amikor a vancouveri egyetem mintegy 1000 professzora közül egyik „*Master teacher*”-nek (élprofesszornak) jelölték, és bár nem lett első, az utolsó fordulóig a jelöltek között volt. Nagy megtiszteltetés volt számára az Alma Materben végzett oktató munkájának elismeréseként kapott „*Pro Universitate Soproniense*” oklevél is, melyet az egyetem rektora 1991 szeptemberében adott át neki.

Nyugdíjba menetele óta családjának és kedvenc szórakozásának, a botanikának és kertészkedésnek él, de kapcsolatot tart a Kanadában és itthon élő kollégákkal, barátokkal is. Házát és vendégszeretét kevés Vancouverben járt magyar erdész kerülhette el.

Hat gyermekük, négy leányuk és két fiúk született, s tíz unokájuk van. Legidősebb leányuk 1989-ben autóbaleset következtében meghalt. Gyermkeik beszélnek, unokáik azonban – az idegen környezet hatása alatt – már csak keveset értenek magyarul.

Feleségével együtt Vancouver kertvárosában élnek. A nagy család náluk, ahol szép nagy kertjük van, gyakran összegyűlik. Kertjükben elegyedik a kanadai jelen és a hazai múlt. A jelent hét db csodálatos, 42–45 m magas, 120–150 cm mellmagassági átmérőjű duglasz-fenyő, a hemloksövény, rododendronok, Cameliák és azaleák képviselik. Múltba vesző otthoni emlékként pedig ott van a fertőszentmiklósi diófa, a soproni szelídgesztenyék, somfák és ciklámenek, aztán az őszi kikerics az Ikva partjáról, a leánykőöröcsin a bécsi dombtól, a pirosló hunyor a Hidegvízvölgyből, a kert nedves szögleteiben pedig a répcesáfordi erdőből származó hóvirágok és tőzikek.

Minden a múlt, a régi bazára emlékezteti őket. A házukhoz közeli erdőben, gombászás céljából is, gyakran sétálnak, de még ott is többnyire az eszterházi Leés-erdő, a soproni botanikus kert, a Deákkut és a soproni erdők, a virágokról, sőt néha még a napi eseményekről is egy-egy Áprily, Ady, Arany vagy Illyés Gyula vers jut az eszébe.

Most április 8-a van! A komor tél után beköszöntött ősze tavasszal és a kerti virágokkal együtt mi is szeretettel köszöntünk. Kívánunk jó erőt, egészséget és még sok, kedves családdal együtt eltöltendő boldog születésnapot. Isten éltesen sokáig!

Budapest, 2001. március 8.

Halász Aladár

Az év fája

A bibircses nyír (*Betula pendula*) erdőművelési tulajdonságai

A bibircses nyír domb- és hegyvidéki erdeink igen dekoratív, ökológiai szempontból rendkívül fontos elegyfajaja. Az antropogén hatások miatt roncsolódott területeink biológiai újrahaznosításában szinte nélkülözhetetlen. Pionír jellegének következtében lékekben, erdőszéleken, felhagyott területeket (sípályák, nyomsáv) tömegesen fordul elő.

Fontosabb külföldi nevei:

német: Weißbirke, Gemeine Birke, Sandbirke, Hänge-Birke

francia: Bouleau verruqueux

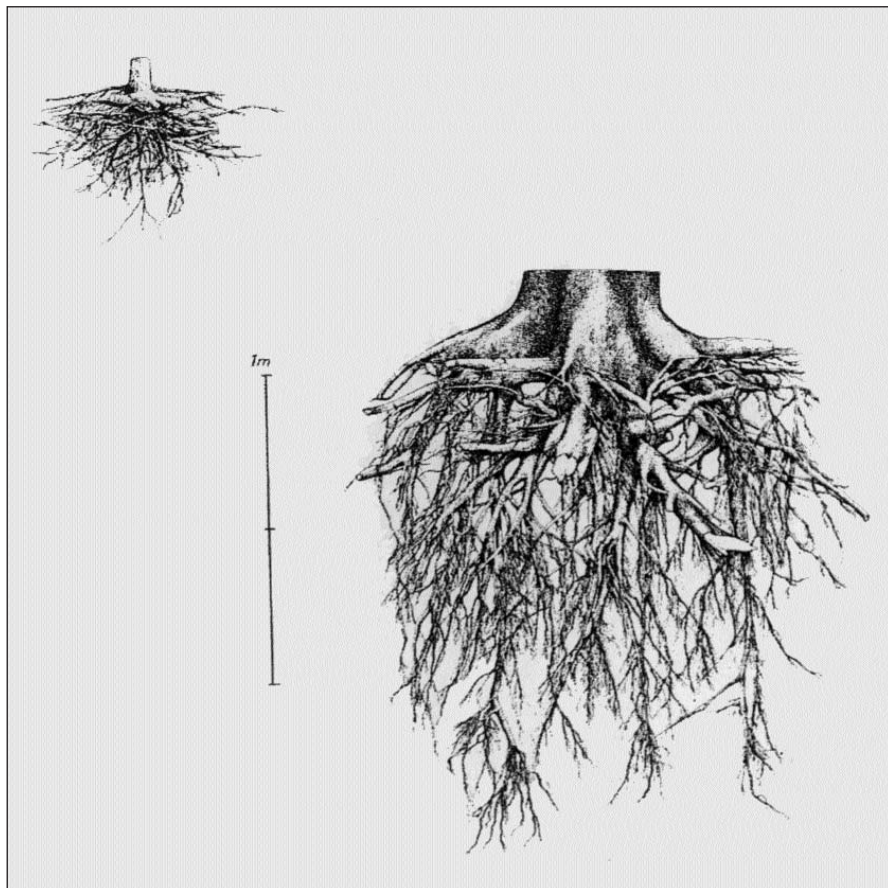
angol: Silver Birch, European White Birch

Lombozat: laza, sok fényt enged a talajfelszínre, ennek következtében az alatta lévő lágyszárú-szint borítása magas. Kevés avart vet, amelynek Ca-tartalma 65–105 kg/ha/év, mennyisége 3550 kg/ha (*Járó*).

Gyökérzet: tipikus szívgyökérzet alakít ki, melynek szerkezete azonban erősen függ a talaj víz- és tápanyagviszonyaitól. A gazdagon elágazó (bojtos ala-

kú) szívgyökér-rendszere már három éves kortól megfigyelhető. A gyökfőtől induló fő-oldalgökök már a tövüknél vastagabb és vékonyabb részekre ágaznak el. Feltételezések szerint a bibircses nyír adja a lombos fajok között a legkevesebb gyökérfamennyiséget. A hajszálgyökér mennyisége több, mint a tölgyeké, mézgas égeré vagy a szileké. A gyökérzet átlagos mélysége 70–90 cm, de nem ritka a 110 cm-es mélység sem. A gyökérfeltárási-vizsgálatok szerint a tápanyagszegény homokon lévő idős bibircses nyír gyökérzete 225 m², míg a vályogon csak 38 m² területet hálóz be (*Köstler-Brückner-Biberliether*).

Növekedés, fényigény, hőigény, vízigény: a megfelelő termőhelyre hullott makkocskák már kora tavasszal, enyhe őszi esetén pedig ősszel csírázásnak indulnak. Lombfakadás – időjárástól függően – általában március harmadik dekádjáig. Fiatalkori igen intenzív növekedése következtében üde, jó tápanyagzellőködésű termőhelyen a második

Bibircses nyír gyökérzete fiatal és idős korban (Köstler-Brückner-Biberliether, 1968)

vegetációs időszak végén a nyír magassága elérheti az 1,5–1,8 m-t is. (*Leibundgut* szerint a harmadik évben 150 cm, a negyedik évben 220 cm-t ér el.) Növekedésének kulminációja jó termőhelyen 8–15 év, kedvezőtlenebb termőhelyen 20 év, ekkor évente 60–80 cm-t nő; magassági növekedése 40–50 éves korára jelentősen csökken. Erősen fényigényes faj, fényigényességének következtében idős állományai kiritkultnak. A hideget jól tűri, mezofil jellegű faj. Átlagnövedéke alacsony (4–5 m³/ha/év). Összfa-térfogatának 75–80 %-át a törzs teszi ki. Folyónövedéke 15–20, átlagnövedéke 25–30 éves korban kulminál.

Virágzás, termésérés: már életciklusa elején, 8–15 éves kortól kezdve virágzik és terem. Március végén, április elején virágzik. A bibircses nyír pollenjének terjedési vizsgálata azt mutatta, hogy az akár 50–60 km-re is képes eljutni (*Leibundgut*). A virág megporzását a szél segíti elő; a termés- és a magterjesztés szintén a szél segítségével történik. Terméságazata július elején-közepén érik. A pionír fajokra jellemzően a bibircses nyír minden évben rendszeresen terem. (*Morozov* szerint egy 1 ha-os nyírfáállomány évente mintegy 50 millió db makkocskát „termel”.) A makkocskatermések augusztustól kezdenek hullani, ami sokszor novemberig is eltart.

Természetes életkor: 100–150 év.

Társulás- és visszaszerző képesség: társulás- és kompetíciós képessége gyenge, visszaszerző képessége jó. Tuskóról – különösen fiatal korban – jól sarjadzik; az idős példányok visszaszerző képessége gyenge, gyökérről csak ritkán sarjad. Fiatal korban jól nyeshető, így kedvező korona-törzs arány alakítható ki. [A bajor-morva hegyvidéken egykor 30 éves vágásfordulóval kezelt elegyetlen nyíresek tarvágása, a területen visszamaradt faanyag, gyökérzet elégetése, a terület felszántása után a szomszédos részokről betelepült nyír adta a következő generáció alapját (*Birkenberge*)].

Felhasználás: a leveléből készített drogból vese- és hólyagtisztító teakeveréket készítenek. A fiatal egyedek csapolásával nyert ún. nyírfavíz egyrészt vesekőhajtó, másrészt nyírfabor és hajvíz alapanyaga. A nyírfakátrány, melyet fájának száraz lepárlásával állítanak elő, bőrgyógyászati készítmények alapanyaga.

Természetvédelmi besorolás: jelenleg nem védett faj.

Erdőművelési jelentősége: ökonómiai jelentőségénél jóval nagyobb az ökológiai. Pionír jellegénél fogva elsősorban a hegyvidéki erdőtársulások szekunder szukcessziójában tölt be igen fontos szerepet. Jó felújulóképessége és gyors növekedése következtében hamar elfoglalja a faállománnyal nem borított, minerális talajfelszínű területeket. Gyér lombozata elősegíti a tranzitorius (átmeneti), majd a klimax fajok megtelepülését.

Elegyetlen nyíresek létesítése nem célszerű, mert fényigényes volta miatt gyorsan kiritkul, talaját nem árnyékolja. [Az Alföldön egykoron viszonylag sok, kis kiterjedésű elegyetlen nyíres volt (*Gayer*).] Ha azonban faültetvény céllal alakítanak ki állományokat, akkor törekedni kell arra, hogy a koronarésarány 50%, a koronaterpesz 23–25, míg a körlap 12–15 m²/ha legyen (*Lemaire*).

Laza, hosszan lecsüngő ágait a legkisebb szellő is megmozgatja, így a szomszédos faegyedekben kárt tehet. Szerény termőhelyi igénye, alacsony tápanyagigénye következtében meddőhányók biológiai rekultivációjában fontos szerepet töltött (tölt) be.

Erdeink természetes felújításakor ügyelni kell arra, hogy túlságosan ne szaporodjon el, azonban, mint pionír faj – megfelelő arányban – kellő védelmet nyújthat a természetes felújítás célfajajainak.

Frank Norbert

Irodalom

Gayer, K. (1889): *Der Waldbau*. – Verlag Paul Parey, Berlin.

Gencsi L.–Vanccsura R. (1992): *Denrológia – Mezőgazdasági Kiadó*, Budapest.

Járó Z. (1958): *Alommennyiségek a magyar erdők egyes típusaiban*. – Erdészettudományi Közlemények, Sopron, 1:151–152.

Köstler J. N.–Brückner E.–Biblerriether H. (1968): *Die Wurzel der Waldbäume. Untersuchungen zur Morphologie der Waldbäume in Mitteleuropa*. Verlag Paul Parey, Hamburg, Berlin.

Koloszár J. (1987): *Erdőműveléstan I.B. A fajok erdőművelési tulajdonságai*. Kézirat, Sopron.

Leibundgut, H. (1970): *Der Wald. Ein Lebensgemeinschaft*. – Verlag Huber, Frauenfeld, Stuttgart.

Lemaire, I. J. (2000): *Le bouleau: conduite et sylviculture*. *Foret-entrepr*, 136:25–29.

Köszöntjük a 80 éves Járó Zoltánt

A hazai erdészeti termőhelykutatás egyik legnagyobb alakját tiszteljük a 2001. július 16-án 80. születésnapját ünneplő kollégánkban. Egyetemi tanulmányait 1946-ban fejezte be, majd rövid erdészeti kutatószerep után az egykori Budapesti Erdőgazgatóság termelési előadója. 1948–49-ben az Országos Kémiai Intézet munkatársa talajtani ismereteit itt bővítette. Innen került át végleges munkahelyére, az ERTI-be. Babos Imre vezette osztályon a hazai termőhelyek rendszerezésével, az erdők víz- és tápanyag-körforgalmi vizsgálataival foglalkozott. Termőhelytípus-rendszere immáron négy évtizede az erdőgazdálkodás alapja. Meghatározók az erdei avarra vonatkozó vizsgálatai. Valamennyi munkájára az ökoszisztéma-szemlélet jellemző. Ha valamely termőhelyi tényezőt értékelt, mindig ke-reste a kapcsolatot az erdővel.

Számos tanfolyamot, bemutatót tartott, több könyvnek írója, társszerzője, szakközleményeinek száma több százra tehető. A soproni egyetem c. tanára és honoris causa doktora, az MTA doktora és számos kitüntetés – köztük a Bedődíj – birtokosa. Munkásságával erős szemléletváltást tudott a szakmán belül meghonosítani.

Pályatársai, kutatótársai szeretettel köszöntik a jeles napon és szívből kívánják: Isten éltesse sokáig töretlen alkotókedvvel, jó egészségben mindannyiunk épülésére és örömére.

Dr. Szodfridt István

**Hirdessen
az
Erdészeti
Lapokban!**